

УДК 372.881

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ МЕДІА-ЗАСОБІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЮРИДИЧНОМУ ВУЗІ

Павліщева Я.О.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

В статті досліджено вплив інформаційно-комунікативних технологій на вищу освіту в Україні в умовах євроінтеграції. Автор аналізує зміни у методах викладання іноземних мов в юридичному навчальному закладі, розкриваючи позитивні та негативні тенденції. Досліджуються основні медіа-засоби, що мають використовуватися та покращувати процес навчання студентів. Аналізується роль та місце викладача в процесі викладання іноземних мов в умовах широкого використання медіа-засобів. Також визначаються нові форми комунікації викладача та студентів.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, медіа-засоби, іноземна мова, юридичний навчальний заклад, інформатизація суспільства.

Постановка проблеми. Початок нового тисячоліття ознаменувався інтенсивним розвитком різноманітних інформаційно-комунікативних технологій. Масове використання Інтернету, широкий доступ до цифрових технологій та гаджетів, інтенсифікація та підвищення швидкості розповсюдження інформації спровокувало глобальну інформатизацію суспільства. Майже кожна сфера життєвої та виробничої діяльності людини наразі тісно пов'язана з використанням медійних та цифрових засобів. Освітня галузь також зазнала впливу інформаційно-комунікативних технологій у всьому світі, хоча в сучасній Україні це скоріше тривалий процес, ніж результат, і це призводить до певного протиріччя між нагальними потребами освіти та реальною швидкістю запровадження медіа-засобів. Залучання інформаційних технологій до навчального процесу стає необхідністю та запорукою його ефективності не тільки для технічних та природничих спеціальностей, а й для гуманітарних. Зокрема, викладання іноземних мов як в спеціалізованих навчальних закладах, так і непрофільних інститутах потребує від викладача та студента вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, вміти швидко знаходити допоміжні навчальні матеріали так використовувати для цього необхідні медіа-засоби. Особливо актуальним це стало в умовах скорочення курсу іноземних мов в деяких непрофільних закладах, тенденції переходу до дистанційної форми навчання та самостійної роботи студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на те, що в Україні інформаційно-комунікативні технології все ще впроваджуються в системі вищої освіти, значна кількість вітчизняних педагогів вивчають ці новітні тенденції й наголошують на необхідності інтенсифікації цього процесу. Серед таких спеціалістів можна виділити П.Ф. Шпірко, Е.В. Суботіну, С.В. Лазаренко, В.В. Корж, П.І. Сердюкова. Однак зазначені науковці дають переважно лише загальну характеристику використання медіа-засобів у навчальному процесі.

Виділення невивчених раніше частин загальної проблеми. Хоча вони чітко виокремлюють і детально перераховують усі позитивні сторони запровадження інформаційно-комунікативних технологій у викладанні іноземних мов, однак не

проаналізовані негативні наслідки та зміни, що можуть відбутися (і вже відбуваються) у вищій школі в результаті цього. Крім того, вивчення впливу медіа-засобів на викладання іноземних мов стосується переважно спеціалізованих закладів з профільною іноземною мовою. Однак непрофільні ВНЗ все ще залишаються поза увагою дослідників. Зокрема, майже невивченими є на даний момент особливості розвитку інформаційно-комунікативних технологій в юридичних закладах.

Мета статті. Цей аспект запровадження медіа-засобів в системі вищої освіти й постає метою даного дослідження, для реалізації якої ми висуваємо наступні завдання: 1) дати власну характеристику інформаційно-комунікативних технологій як таких, проаналізувати їх мету та призначення у ВНЗ; 2) виокремити їх позитивні та негативні сторони, наслідки та майбутні перспективи використання медіа-засобів; 3) вивчити специфіку використання інформаційно-комунікативних технологій у ВНЗ юридичного профілю, визначити співвідношення ролей викладача та студента у цьому процесі.

Викладення основного матеріалу. Вплив медіа-засобів (або інформаційно-комунікативних технологій) наприкінці ХХ – початку ХХІ століть на світову спільноту за інтенсивністю розвитку та масштабами можна порівняти з впливом на історію людства науково-технічного прогресу кінця ХІХ – початку ХХ сторіч. Суспільство другого тисячоліття стає тотально інформаційним, а сучасна прогресивна людина вже не мислить себе без різноманітних електронних засобів передачі інформації, якими вона користується щоденно як в побутових цілях, так і повсякденній праці. Інформація та швидкість її розповсюдження й отримання постає одним з найцінніших ресурсів суспільства ХХІ сторіччя. Більш того, ступінь ефективності та розвитку різноманітних професійних сфер майже повністю залежить від інтенсивності використання та оволодіння інноваційними інформаційно-комунікативними засобами. Таким чином, до інформаційно-комунікативних технологій відносяться засоби, що здатні у короткий термін доставляти або відправляти будь-яку інформацію за запитом користувача. Медіа-засоби характеризуються швидкістю роботи, доступністю у використанні, спроможністю

охопити практично усі сфери життєдіяльності людини, вони багатофункціональні та орієнтовані на різноманітні потреби, від побутових до професійних. Фізично вони втілені у численних цифрових гаджетах, таких як комп'ютер, телефон, телевізор, радіо; і реалізують інформацію шляхом багатьох соціальних мереж, новинних порталів, спеціалізованих сайтів, форумів та чатів. Ефективність передачі інформації через медіа-засоби зумовлена тим, що вони спрямовані на різні рівні сприйняття людини – візуальний, слуховий, сенсорний (технології 3-D, 4-D тощо), а деякі з них навіть мають на меті впливати на підсвідому сферу.

Знайшли своє місце інформаційно-комунікативні технології й у галузі освіти. Вони стали важливою складовою та запорукою ефективного навчального процесу в учбових закладах України, й зараз на них покладається задача захопити студентство до навчання як такого й не тільки в аудиторний час. Більш того, медіа-засоби змінюють сам формат навчання: мета їх застосування – насамперед зацікавити студентів вчитися самостійно. Завдяки медіа-засобам вони вчать не тільки шукати необхідну інформацію, а й аналізувати її, систематизувати, знаходячи серед великого (але, нажаль, не завжди якісного) різноманітня матеріалів відповідні для навчання. Щодо іноземної мови, то і в спеціалізованих і в непрофільних закладах застосування медійного обладнання призначене у першу чергу розвивати комунікативні навички студентів, як усні, так і писемні, поліпшувати інтерактивну взаємодію студентів. Застосування такого глобального медіа-засобу, як Інтернет, стимулює комунікативний аспект вивчення іноземних мов та демонструє необхідність високої мовної компетенції, що можливо завдяки різноманітним міжнародним форумам та чатам, де зацікавлені можуть обговорювати свої професійні питання з іноземними колегами. Важливим завданням медіа-засобів у ВНЗ є також охоплення людей різного рівня підготовки та сприйняття: на це спрямовані різні види занять з використанням відео та аудіо-матеріалів, тобто ці засоби здатні реалізувати одну з найважливіших педагогічних задач – врахування індивідуальних властивостей студента.

Глобальною ж метою і результатом застосування інформаційно-комунікативних технологій у вищій освіті може стати зміна ціннісної орієнтації щодо навчання як такого, адже на даний момент вітчизняна освітня система має авторитарний характер, а навчання сприймається сучасним студентством скоріше як необхідність отримати диплом, аніж цікавий та важливий для особистісного розвитку процес. Саме тому головне призначення медіа-засобів у вищій школі – сформувати активну та самостійно мислячу особистість, мотивувати її до постійного навчання та пошуку нових знань, адже від цього напряду залежатиме професіоналізм та затребуваність як спеціаліста.

Інформатизація суспільства формує новий тип мислення та парадигму світосприйняття у молодого покоління, що в свою чергу трансформує систему освіти. Цей тип мислення спрямований на розширення або навіть стирання

кордонів зумовлених територіальною чи національно належністю особи та більш глобальним сприйняттям світу. Однак з іншого боку, отримуючи необхідну інформацію з усього світу шляхом медійних засобів, людина може вести відокремлений спосіб життя, бути сконцентрованою на собі й не потребувати безпосереднього контакту з іншими людьми. Цей аспект треба враховувати педагогам при взаємодії з поколінням студентів ХХІ століття.

Хоча в Україні інформатизація сфери освіти лише в процесі розвитку, однак вже можна зробити деякі висновки щодо наслідків та перспектив залучення медійних технологій як базового компоненту прогресивної вищої школи. Інформаційно-комунікативні засоби впливають на організацію в цілому, форми, засоби й цілі навчання, а також дещо змінюють вимоги від викладачів та студентів. Позитивним наслідком інформатизації освіти стає широкий та швидкий доступ до різноманітної інформації, це також вирішує проблему з раритетними книжними виданнями, обмеженою кількістю паперових підручників або їх недоступність через велику вартість. Зокрема цей аспект є актуальним й для викладання іноземних мов у непрофільних ВНЗ. В умовах скорочення учбових аудиторних годин гострою стає проблема засвоєння навчальних матеріалів кожним студентом незалежно від рівня володіння іноземною мовою, який часто дуже різниться у рамках однієї групи, а викладач, в свою чергу фізично не встигає застосувати індивідуальний підхід. За допомогою ж медіа-засобів цю проблему можна вирішити шляхом консультацій студентів через будь-яку соціальну мережу, а також зорієнтувати їх на відповідні інтернет-ресурси по самостійному вивченню іноземних мов, серед великого розмаїття яких студент зможе обрати особисто для себе. Однак зменшення безпосереднього контакту з викладачем та спілкування переважно через медійні засоби вимагає від студентів більш свідомого та відповідального відношення до навчальної дисципліни, оскільки ступінь контролю викладача послаблюється. У негативному випадку це може призвести до того, що найслабші, менш самостійні та менш адаптовані до соціальної комунікації студенти виявляться поза зоною уваги та контролю викладача, а рівень знань знизиться.

Запровадження інформаційно-комунікативних технологій у сферу освіти також вимагає і розвиває навички самостійного, аналітичного мислення студентів, уміння систематизувати інформацію. Хоча велика кількість інформаційних ресурсів ускладнює пошук та вибір саме потрібного, якісного навчального матеріалу, тим не менш при певній практиці спочатку з керівництвом викладача, а потім вже самостійно у студента формується здібність розрізняти та виокремлювати. Однак зворотним боком широкого розповсюдження медіа-засобів та доступності різноманітної інформації виявляється дезорієнтація людини у цьому різноманітті через велику кількість «фейкової» інформації, що служить часто лише інформаційним приводом, щоб звернути увагу до певного сайту. В таких умовах у людини формується «кліпове», фрагментарне мислення, увага послаблюється і стає важко кон-

центруватися на одному, пріоритетному предметі. Саме тому викладач має стати опорою для студентів та правильно зорієнтувати їх пошуки в безмежному інтернет-просторі. Отже не тільки студент, а й викладач у першу чергу має сам вільно орієнтуватися і вміти належним чином використовувати ті можливості, що пропонують сучасні інформаційно-комунікативні технології.

У процесі викладання іноземних мов у ВНЗ завдяки медіа-засобам можуть реалізовуватися у повній мірі всі види навчальної діяльності, більш того ефективність викладання іноземних мов посилюється завдяки розвитку нових інформаційних технологій. Так, окрім академічних підручників та аудіо матеріалів, рекомендованих навчальною програмою, викладачі можуть використовувати відеоматеріали, організувати для студентів онлайн-чати безпосередньо з носіями мови для поглиблення комунікативних навичок, що значно поліпшує та підвищує увагу студентів до вивчення іноземної мови. Також розвитку комунікативної компетенції сприяє залучення студентів до участі у міжнародних вебінарах та інтернет-конференціях.

Ще один важливий аспект, що можуть привнести інформаційно-комунікативні технології до вивчення іноземних мов та навчального процесу як такого, є креативність. Володіючи великими арсеналом медіа-засобів, використовуючи різноманітні графічні програми, програми по створенню відео та аудіо матеріалів, навіть найпростіших веб-сторінок, як викладачі, так і студенти у співпраці можуть розробляти власні проекти та презентації. Креативний аспект є важливою запорукою інтересу та бажання студента навчатися, а викладача – виступати вже не в ролі ментора, а творчого керівника та партнера у навчальному процесі.

Безсумнівно використання медіа-засобів у ВНЗ у сучасній Україні є необхідним та ефективним способом навчання та викладання. Однак останні реформи у сфері освіти зумовлюють специфіку та інтенсивність залучення інформаційно-комунікативних технологій в навчальному процесі. З одного боку, у більшості ВНЗ, зокрема юридичного спрямування, простежується тенденція щодо скорочення аудиторних годин й для профільних предметів, й для вивчення іноземної мови, більше часу виділяється на самостійну роботу студентів. З іншого боку, зростає актуальність вивчення іноземної мови та підвищення іншомовної компетенції студентів у зв'язку з глобалізацією та євроінтеграцією українського суспільства. Навчальна ж програма, рекомендована Міністерством освіти, виявляється не у змозі охопити ці нагальні потреби студентства та запропонувати адекватний рівень викладання іноземної мови. Особливо гострою ця проблема постає в юридичних навчальних закладах. Більш того, вона ускладнюється недостатнім технічним забезпеченням кафедр іноземних мов, де часом бракує відповідного комп'ютерного обладнання, відео та аудіо програвачів. Однак, враховуючи те, що майже кожна сучасна молода людина має персональний комп'ютер, ноутбук або планшет, проблему технічного забезпечення на занятті можна частково вирішити. Проблемним аспектом у викладанні іноземної мови в юридичному ВНЗ

є й різний рівень знань студентів, з якими вони приходять зі школи, в той час, коли академічна навчальна програма є уніфікованою. Тож на викладача покладається відповідальність охопити всіх студентів й дати в рівній мірі знання, до того ж й враховуючи їх професійне спрямування. В таких умовах влучним рішенням цієї проблеми постає залучення додаткових, різнопланових навчальних матеріалів, які студенти могли б використовувати як на занятті з урахуванням програми, так і у позааудиторний час. Тому саме медіа-засоби надають швидкий доступ до необхідних джерел для ефективного вивчення іноземної мови. Такими корисними джерелами виявляються не тільки різноманітні сайти з іноземної мови, а й спеціалізовані програми саме для студентів-юристів, спрямовані як на вивчення права, так і на комунікацію з закордонними колегами. Також, використовуючи інформаційно-комунікативні технології, викладач може запропонувати студентам різні види роботи, надаючи посилання на відповідні відео та аудіо матеріали з інтернету. Оскільки ж час аудиторних занять досить обмежений, а самостійна робота студентів в пріоритеті, то викладач може її організувати й спрямовувати. Контроль та оцінювання знань викладач здійснюватиме додатково також шляхом медіа-засобів, використовуючи певну соціальну мережу для спілкування та обміну інформацією зі студентами. Однак для більшості юридичних навчальних закладів на даний момент це є лише перспективами або у початковій стадії розвитку, те на що треба звернути пильну увагу Міністерству освіти та керівництву ВНЗ. Крім того, позитивні зміни мають статися не тільки на рівні технічного забезпечення кафедр, а й у характері взаємодії викладача та студента. Адже при наданні більшої самостійності студентові у навчанні й залучанні при цьому допоміжних медіа-засобів роль викладача щодо студента суттєво змінюється. Головним чином викладач перетворюється з авторитарної особи на старшого партнера, керівника, який задає напрям та корегує самостійний рух для бажаних вчитися. Студент, у свою чергу, перестає бути пасивним та бездіяльним, очікуючи вказівок від ментора, і бере на себе відповідальність за своє навчання, займає активну позицію в процесі пізнання. Більш того, він не чекає коли до його свідомості донесуть «правильне» знання, а намагається самостійно та творчо шукати необхідну інформацію та концептуалізувати її. В умовах швидкого розвитку високих технологій та їх залучення до процесу навчання у ВНЗ викладач та студенти мають вступити між собою у співпрацю, творчий тандем й намагатися сумісно вирішувати когнітивні задачі, що стоять перед ними. Використання медіа-засобів вимагає як від студента, так і від викладача бути технологічно грамотною особистістю, швидко оволодівати новими технологіями та залучати їх до вивчення будь-якого предмету. У зв'язку з різноманітністю та широким доступом до джерел інформації завдяки інтернету роль викладача як транслятора, передавача знань трансформується у свого роду гід та орієнтира для студентів. Останні ж, окрім направляючих, що задає викладач, можуть доповнювати навчальні матеріали інформацією зі своїх джерел, винайдених само-

стійно. В цьому й повинна проявлятися активна та творча співпраця між студентами безпосередньо та в їх взаємодії з викладачем. Таким чином, завдяки повсякденним контактам з медіа-засобами та електронними гаджетами процеси викладання та навчання стають багатовимірними й виходять за рамки аудиторії.

Висновки та пропозиції. Підбиваючи підсумки даного дослідження, можна виділити наступні основні моменти. Інформаційно-комунікативні технології стали невід'ємною частиною суспільства XXI століття й надалі розширюють свій вплив на всі важливі сфери життя, зокрема освіту. В сучасній Україні, на відміну від більшості західноєвропейських країн, впровадження медійних засобів та відповідного обладнання в процеси викладання навчальних дисциплін все ще триває. Використання інформаційно-комунікативних технологій є нагальною потребою у вищих школах в умовах євроінтеграції та орієнтації нашої держави на західноєвропейській світ. Розвиток освітньої сфери та її прогрес наразі неможливий без використання медіа-засобів викладачами та студентами, оскільки об'єм інформації зростає й важливою запорукою успішного навчання стає швидкість доступу до неї, а також можливість швидко обмінюватись та передавати її. Отже, різноманітні електронні пристрої, такі як комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон надають широкий доступ до різноманітних інформаційних джерел, важливих та цінних навчальних матеріалів, а також стають комунікативним посередником між студентами в їх співпраці між собою та з викладачами. Впровадження медіа-засобів до вищої школи призводить до її корінних змін: трансформуються форми й методи навчання, змінюється співвідношення ролей викладача та студента. Так, серед позитивних рис, що виникають внаслідок залучення інформаційно-комунікативних технологій до процесу навчання, можна виділити розвиток аналітичного мислен-

ня у студентів, їх самостійності та ініціативності, креативності, а також в умовах скорочення аудиторних годин (зокрема у викладанні іноземної мови у непрофільних навчальних закладах) можливість охопити індивідуально кожного студента з урахуванням його рівня знань. Негативними ж аспектами тут виявляються зменшення безпосереднього контакту та живої комунікації викладача та студента, а відповідно й контролю за успішністю студентів, що у разі менш самоорганізованих та соціально адаптованих осіб може призвести до зниження рівня знань. Для юридичних закладів на даний момент це особливо актуально, оскільки з одного боку, є тенденція до поступового скорочення годин з іноземної мови, а з іншого боку, до студентів та майбутніх випускників зростають вимоги щодо володіння іноземною мовою як важливої запоруки професійного розвитку. Міністерська ж навчальна програма не у змозі забезпечити студентам-юристам необхідний рівень знань з іноземної мови. Саме тому важливою стає можливість залучати до навчального процесу альтернативні, додаткові джерела інформації, доступ до яких можна отримати через різноманітні медіа-засоби. Велика відповідальність у цьому процесі відводиться викладачу, що має бути й сам технічно грамотною особою, вміти правильно організувати заняття з використанням медійного обладнання, має бути обізнаним щодо необхідних для навчання джерел інформації (спеціалізовані сайти, форуми, соцмережі). З іншого боку від студентів це вимагає бути активними, самостійними, вміти співпрацювати між собою та з викладачем, вміти шукати та підбирати відповідні навчальні матеріали. Більш того, в результаті цього має змінитися сама концепція навчання й перетворитися на творчий, самостійний та свідомий процес, що відбуватиметься хоча й з зусиллями, але за власним бажанням студента. Викладач же виступатиме у ролі провідника та орієнтира на цьому шляху.

Список літератури:

1. Ковальчук Л.О., П'ятничка Т.В. Засоби мультимедіа у навчанні іноземних мов студентів економічних спеціальностей // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – Ніжин. – 2012. – Кн. 2. – С. 87–90.
2. Кузнецова О.Ю. Перспективи іншомовної освіти у вищих навчальних закладах в євро інтеграційному вимірі / О.Ю. Кузнецова // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2014. – Вип. 6. – С. 76–82.
3. Мантуленко В.В. К вопросу об использовании электронных медиа в учебно-воспитательном процессе // Вестник Учебно-методического совета Самарского государственного университета: Мониторинг качества образования. – Труды конференции 17 февраля 2006. – Самара: «Универс-групп», 2006. – С. 185–189.
4. Павліщева Я.О. Роль інформаційних технологій у викладанні іноземних мов у ВНЗ / Я.О. Павліщева // Комунікативна спрямованість вивчення мовних дисциплін у вищих навчальних закладах : матеріали міжвуз. наук.-практ. семінару (15 жовт. 2015 р.). – Харків, 2015. – С. 103–105.
5. Прилепская М.В. Мультимедиа в преподавании иностранного языка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hse.ru/pubs/share/direct/document>.
6. Шамсітдінов А. Використання сучасних засобів інформаційно-комунікативних технологій у процесі викладання іноземних мов у ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua>. – 2015.
7. Tafani V. Teaching English Through Mass Media [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.learntechlib.org>. – 2009.

Павлищева Я.А.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

СПЕЦИФИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕДИА-СРЕДСТВ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В ЮРИДИЧЕСКОМ ВУЗЕ

Аннотация

В статье исследуется влияние информационно-коммуникативных технологий на высшее образование в Украине в условиях евроинтеграции. Автор анализирует изменения в методах преподавания иностранных языков в юридическом учебном заведении, раскрывая позитивные и негативные тенденции. Исследуются основные медиа-средства, которые должны использоваться и улучшать процесс обучения студентов. Анализируется роль и место преподавателя в процессе преподавания иностранных языков в условиях широкого использования медиа-средств. Также определяются новые формы коммуникации преподавателя и студентов.

Ключевые слова: информационно-коммуникативные технологии, медиа-средства, иностранный язык, юридическое учебное заведение, информатизация общества.

Pavlishcheva Ya.O.

Yaroslav the Wise National Law University

THE SPECIFIC OF USING THE MEDIA IN FOREIGN LANGUAGES STUDY AT LAW INSTITUTIONS

Summary

An article has examined the influence of informational-communicative technologies on the higher education in Ukraine. An author has analyzed main shifts in the methods of foreign languages teaching, discovering positive and negative trends. The article has revealed the major media equipment that is aimed to improve studying process. Teacher's role and place in conditions of the intense media use have been analyzed. The article has also defined the new forms of communication between teacher and students.

Keywords: informational-communicative technologies, the media, foreign languages, law institutions, informatization of society.